

Hva er det med kokain som gjør at det blir sett på som et ideelt rusmiddel i utelivet?

Av: Marit Edland-Gryt, stipendiat ved avdeling rusmidler og tobakk, Folkehelseinstituttet (2021)

Publisert 19.05.2021.

DOI: <https://doi.org/10.21340/j3qz-0p89>

Sammendrag

Denne artikkelen søker å gi innsikt i hva som gjør at kokain for mange unge voksne oppleves som et ideelt rusmiddel i utelivet. Artikkelen er basert på en fagfellevurdert artikkel i det amerikanske [tidsskriftet *Journal of Drug Issues*](#) og handler om hvordan folk på byen i Oslo oppfatter bruk av kokain og kulturen rundt bruken. For å forstå hvorfor kokain er et utbredt rusmiddel i utelivet, undersøkes ritualer knyttet til bruken, og konteksten bruken skjer i, gjennom dybdeintervjuer med unge voksne. Det kollektive ved bruken var viktig for deltakerne i studien, og kokain ble brukt for å oppnå et kontrollert tap av kontroll. De unge voksne så på kokain som et «prestasjonsdop» for å kunne drikke mer på byen. Innblikk i hvordan kokainbruk foregår i utelivet kan bidra til forståelsen både av hva som er bra for dem som bruker, og hva som er utfordringer knyttet til bruken.

Nøkkelord: kokain, uteliv, alkohol, ritualer, kontrollert tap av kontroll, kollektiv rus

Hvorfor blir kokain sett på som et ideelt rusmiddel i utelivet?

Effekten av kokain blir ofte fremstilt som en fantastisk rus og et kick. Kokainbruk blir i film og tv assosiert med penger, luksus og som et rusmiddel for eliter. Dette er for eksempel nylig visualisert i dramaserien «Exit» på NRK. En utelivsstudie i Oslo viser et annet bilde av kokainbruk enn det som ofte tegnes i media og populærkulturen. Mange synes det var viktigere å bruke kokain for å kontrollere helgefylla enn selve rusopplevelsen stoffet gav. Hva er det som gjør kokain til et ideelt rusmiddel for unge voksne i utelivet? Og hva kan denne kunnskapen bidra med for å forebygge skader av kokainbruk?

Utelivsstudien har vist at bruken av kokain i utelivet i Oslo er mer utbredt og vanlig enn først antatt, der ca. 10-11 % hadde brukt kokain i løpet av de siste 48 timene, og ca. 25 % oppgav å ha brukt kokain noen gang (Bretteville-Jensen, Burdzovic Andreas, Furuhaugen & Gjerde, 2019). I tillegg var det *ikke* slik at det kun var på utestedene i Oslo vest kokain ble brukt, men det var over hele Oslo, både øst og vest. Studien «Cocaine Rituals in Club Culture: Intensifying and Controlling Alcohol Intoxication» (Edland-Gryt, 2021) viser motiver for bruk av kokain i utelivet. Kokain ble beskrevet som et ideelt rusmiddel for å balansere alkoholrusen for å både kunne være beruset og samtidig skjerpet og klar for det som måtte oppstå ute på byen. De unge voksne som er intervjuet, var opptatt av hvordan bruken av kokain var en del av helgefylla og det å være ute på byen, i stedet for å være opptatt av rusen av kokain i seg selv. I denne studien er 28 unge voksne intervjuet om motivene for bruk av kokain. De 28 personene (18 menn, 10 kvinner) var en del av de omtrent 1100 personene som ble intervjuet med spørreskjema utenfor 12 utesteder i Oslo sentrum i 2014 (utesteder øst og vest i Oslo var inkludert). De som hadde brukt kokain ble intervjuet i lange intervjuer, to timer i gjennomsnitt, og intervjuene var preget av samtale mellom forskeren og den som ble intervjuet.¹

Kokainbruk i Norge og Europa

I utelivet i Oslo blir kokain hovedsakelig brukt i pulverform, og kokain er ifølge Utelivsstudien det mest brukte rusmiddelet i utelivet i Oslo etter cannabis (Nordfjærn, Bretteville-Jensen, Edland-Gryt & Gripenberg, 2016). I en nylig publisert studie oppgir norske studenter i

¹ Se Edland-Gryt (2021) for mer informasjon om data og metode.

alderen 18–35 år å bruke kokain som det tredje mest brukte illegale rusmiddelet etter cannabis og MDMA, og denne studien inkluderer studenter ved de fleste norske studiesteder (Heradstveit et al., 2020). MDMA er i tillegg til kokain et stoff som blir brukt en god del i utelivet i Oslo (Edland-Gryt, Sandberg & Pedersen, 2017). I Europa er kokain det nest mest brukte illegale rusmiddelet etter cannabis (EMCDDA, 2019). Kokain blir ofte assosiert med sosioøkonomisk privilegerte grupper, og er et rusmiddel som blir ansett som verken ufarlig eller veldig farlig, midt mellom stoffer som cannabis og heroin (Demant & Ravn, 2010). Likevel beskrives kokain som et problematisk rusmiddel på grunn av potensialet for avhengighet (Dackis & Gold, 1985; Nutt, King & Phillips, 2010; Uosukainen, Tacke & Winstock, 2015). I enkelte studier beskrives kokain som glamorøst (Demant, Ravn & Kaae, 2011) i sammenligning særlig med amfetamin. I Danmark er det også gjennomført en studie av hvordan unge bruker kokain og alkohol for å kontrollere rusen (Demant, 2010). Det er overraskende lite forskning på bruken av kokain i Norge og Europa, ikke minst innen sosiologien.

Et «funksjonelt» rusmiddel

I intervjuene med de unge voksne kom det frem mange grunner til at de så på kokain som et funksjonelt rusmiddel for utelivet. Det var et stoff som gav en behagelig ruseffekt, som ikke gav *for* stor endring i bevisstheten og som gjorde det enkelt å drikke mye og fremdeles fremstå som skjerpet. I tillegg var det et funksjonelt rusmiddel fordi det kunne tas relativt lett på utesteder, og det var tilgjengelig for å kjøpe i utelivet, selv om det var ulovlig. Bildet var selvsagt ikke helt svart-hvitt, og det var ikke helt uproblematisk å bruke kokain på utesteder i Oslo. En av ulempene var at de måtte bruke det relativt ofte på grunn av den kortvarige virkningen av kokain, men flere mente at det ikke var vanskelig å få brukt det uten problemer, og at det i virkeligheten ikke var så strengt på de fleste utestedene i Oslo. «The high» – rusopplevelsen kokain gir – ble ikke sett på som det viktigste. Fra et sosiologisk perspektiv kan en overdrivelse av den farmakologiske effekten av kokain føre til at man undervurderer hvor viktig settingen og konteksten er for en god forståelse av bruken (Zinberg, 1984). I tillegg til de praktiske fordelene med kokain, var ritualene viktige for de som brukte kokain i utelivet.

Ritualenes betydning

Ritualer er viktige for alle mennesker (Collins, 2004; Durkheim, 1965 [1915]; Goffman, 2008 [1967]), og bruk av rusmidler er ofte beskrevet som rituell adferd, særlig er bruk av alkohol (Douglas, 2013; Järvinen, 2003) og cannabis (Sandberg, 2013; Sandberg & Pedersen, 2010) beskrevet som rusmidler det er knyttet sterke ritualer til. Ritualene som er sentrale ved kokainbruk følger de ritualene som er sentrale ved drikking, og som oftest ble stoffene brukt på samme kveld ute på byen. Sniffing av kokain bidro ifølge de unge voksne med ekstra ritualer til den perfekte festen. Kokain og alkohol viste seg å være tett sammenvevd i den lokale drikkekulturen, en drikkekultur som er karakterisert som en beruselsesorientert drikking, der det å drikke seg full var en del av en pakke. Samtidig var det å kunne kontrollere beruselsen sett på som viktig. Det viktigste ritualet var å «snorte» eller sniffe kokainen. De unge voksne var opptatt av at ritualene rundt kokain som ofte beskrives i populærkulturen, ikke var det de nødvendigvis faktisk gjorde. De mente at forestillingene fra populærkulturen ble opprettholdt uten at det kanskje var grunnlag for det. For eksempel mente de at det var uhygienisk å sniffe fra sedler slik man ofte ser i filmer eller serier som «Exit» på NRK nylig, og i denne serien opprettholdes også forestillingen om at det er finanseliten som bruker kokain. Dette var ikke vanlig i historiene de unge voksne fortalte. De var opptatt av at det ikke bare var folk med mye penger som brukte kokain.

Et tiltak som er gjennomført på mange utesteder i Oslo er å fjerne dolokkene for å forhindre sniffing av kokain på «rene» flater. Men de som er intervjuet i denne studien så på det som uhygienisk og ekkelt. Denne studien viser at dette kanskje ikke er et så aktuelt tiltak for å forebygge kokainbruk, siden de unge voksne som er intervjuet, sier at de «aldri i livet» ville lagt kokain de skulle sniffe på dolokket og heller ikke på vasken, av hygieniske grunner. De sniffer fra gropen i håndleddet når du strekker ut tommelen, eller nøkkelen sin, eller har med ferdigklippede sugerør hjemmefra som de stikker ned i posen med kokain. Emily forklarte:

Jeg bruker helst nøkkel, det er jo litt gøy og da, må stå liksom ute også kommer dørvakten da, du kan liksom bli tatt da, så du tar jo liksom nøklene ***lager sniffelyd*** også går det. Istedenfor å stå liksom og prøve å porsjonere ut ett eller annet. Så nøkkel blir jo det samme som en milliliter da, ikke sant, det er på en måte en måleenhet.

Flere av de som ble intervjuet synes nøkkelen var den beste måten å sniffe kokain på, og på grunn av det illegale aspektet, var det også veldig praktisk. Et annet rituale var å porsjonere kokainen på en tallerken eller et speil, dersom de var på et sted der de ikke trengte å skjule bruken. Gjerne med et bankkort, for å lage fine striper. Dette kunne også være på et utested. De unge voksne fortalte om situasjoner der de som jobbet på enkelte utesteder sa de kunne ta kokain fra bordet.

De unge voksne beskrev en bruk av kokain som både var preget av ritualer, men som også i høyeste grad var preget av pragmatiske forhold rundt bruken. De var opptatt av å kunne være lenge ute på byen uten å bli for fulle, og på den måten balanserte de beruselsen ved hjelp av å bruke kokain. Bruk av nøkkel for sniffing var i tillegg til å være et rituale, også ansett som praktisk, både fordi de alltid hadde en nøkkel i lomma, men også fordi de kunne snakke om å ta «en nøkkel» uten at folk som hørte på assosierte det til bruk av illegale rusmidler. På denne måten lagde de et kodespråk som var veldig praktisk på utesteder der dørvakter ofte gikk «runder» for å sjekke bruk av illegale rusmidler. Samtidig som det at dørvakter var kritiske til bruk av kokain, og var noe enkelte snakket om i intervjuene, fortalte flere om at dørvakter (og også bartendere) solgte kokain. Dette var også veldig praktisk, fordi de da hadde tilgang til kokain av god kvalitet i tilknytning til utestedene. Kvaliteten på kokain var noe det ble snakket mye om. At «kokain er ikke kokain», fordi man kunne kjøpe god kvalitet (til en høyere pris) fra stabile kontakter, mens man også kunne kjøpe utvannet kokain på gata på vei til nachspiel.

«Prestasjonsdop» for å kunne drikke mer

Det som overrasket mest i intervjuene med unge voksne i Oslo, var hvordan de så på bruken av kokain som et slags «prestasjonsdop» for å kunne drikke mer på byen. For å kunne drikke lenge, mye, og på en bedre måte (enn uten bruk av kokain), så brukte de kokain som en slags doping for å stå løpet ut og ikke bli sørpe full og dermed ikke klare å prestere en rus slik de hadde tenkt. Kokain ble for mange en måte å håndtere og eskalere helgefylla på, i en kontekst preget av et beruselsesorientert drikkemønster. Noen sa de kunne drikke dobbelt så mange øl som vanlig og oppgav et høyt antall enheter. «Controlled loss of control» (Hayward, 2002; Measham, 2002) er et begrep som forklarer hvordan unge er ute etter å

ruse seg, men likevel på en litt kontrollert måte. Kokain kan ses på som et tilnærmet perfekt rusmiddel for kontrollert tap av kontroll. Perfekt fordi det i situasjonen ifølge informantene gir en følelse av kontrollert tap av kontroll, men også med et tidsaspekt, som ikke tidligere er gjort rede for. De unge voksne på byen i Oslo brukte kokain for å gjenvinne kontrollen igjen og igjen, etter at de kjente at de ble for fulle av alkohol. Etter en linje eller en nøkkel med kokain følte de seg klar igjen, med kontroll, klare for å drikke mer. Terry sa det slik:

Hvis du er full da, og du tar, hvis du er full og er på trynet og tar deg en linje eller en nøkkel [knips], så er du jo, mer våken, mer balansert da.

Hans måte å bruke kokain som prestasjonsdop ble en slags kalkulert hedonisme der han og vennene ville oppnå det som Fiona Measham kaller «the desired state of intoxication» (Measham, 2002, s. 356). Dette ideelle nivået av beruselse eller rus kan oppnås på andre måter, men de unge voksne som ble intervjuet i denne studien brukte kokain for å prestere et passe nivå av beruselse.

Unge voksne i denne studien brukte kokain som et prestasjonsdop både for å kontrollere og eskalere festingen, kontrollere for å ikke bli *for* fulle, samt å eskalere rusen ved å kunne drikke mer over tid fordi kokain reduserte følelsen av å være for beruset.

«Collective effervescence» – det kollektive som særlig viktig

I tillegg til at kokain modererte beruselsen, var de unge voksne opptatt av at det kollektive ved rusen var viktig for dem. I en dansk studie om kokain kalles kokain «den sociale rus» (Demant, 2010), og dette var også viktig for de unge voksne i Oslo. «Collective effervescence» er et begrep som beskriver en sterk og felles emosjonell opplevelse som er produsert av kollektive ritualer (Collins, 2004; Tutenges, 2013), og dette beskriver godt hvorfor kokainbruken var interessant. Grunnen til at de så på kokainbruk som sosialt, var ikke bare at de sniffet kokain sammen, men i tillegg var det spesielt fordi det var ulovlig og hadde dermed «edge» på en annen måte enn å drikke alkohol sammen. William sa det slik:

Første gang vi brukte, så var det jo spennende [...] vi ville være tøffe, litt på kanten ... det var mer rush av å gjøre noe ulovlig da. Du gjør noe illegalt, men du gjør det sammen, det er spennende.

Bruken av kokain ble sett på som frivillig risikotaking som ikke var ekstrem, men ganske nær den sosialt aksepterte oppførselen til vennene William hadde, men det var fremdeles en ulovlig spenning knyttet til det å sniffe på toalettet på utestedet. Grenseovergangen fra det som var lovlig til det som ikke var lovlig ble beskrevet som et viktig ritual, der spenningen var knyttet til overtredelsen. Disse ritualene inneholder emosjonell energi (Collins, 1993) fordi deltakerne forklarer det som noe som kan ses på som en slags «elektrisitet» som gir dem en følelse av eufori. Jack Katz (1988) skriver om «utfordringen med å forklare kvaliteten i avvikende opplevelser» (Katz, 1988, s. 3), og hans forslag til hvordan man skal forstå det er hans begrep «sneaky thrills» som bidrar til betydningen for de som er involvert i aktiviteten. Dette passer veldig godt med hvordan de unge voksne snakket om bruken av kokain i utelivet: «sneaky thrills» var opplevelser som gav dem opplevelse preget av spenning og eufori, og dette styrket de sosiale båndene mellom dem.

Ritualene knyttet til kokainbruk kan være en viktig inngang for å forstå bruken og kulturen rundt kokainbruk i utelivet i Oslo. Dette var ekstra ritualer til den perfekte festen – der de opplevde at de fikk et spesielt bånd til vennene gjennom kokainbruken. Rick sa:

Altså, jeg liker å gjøre det. Også liker jeg at når man gjør det med noen andre, så gjør man noe litt sånn, man får et bånd da, ikke sant. [...] Akkurat der og da er det en fin ting å gjøre sammen. Det skaper en connection. [...] Så kan man huske, deg ja! Vi har noe sammen!

«The connection» som Rick snakker om var også mulig å oppnå når de kun drakk alkohol, men ble beskrevet som sterkere når de sniffet kokain. Det gav dem en følelse av solidaritet og sterke sosiale bånd, som også tidligere er beskrevet i utelivsstudier (Kavanaugh & Anderson, 2008).

Mange fordeler – og en overraskende fordel

Ifølge de unge voksne hadde bruk av kokain mange praktiske fordeler. I denne artikkelen er mange av disse fordelene nevnt: De kunne drikke mer alkohol når de sniffet kokain, de oppgav at de kunne kjøpe kokain av dørvakter og bartendere og de mente at det ikke var så veldig dyrt. I tillegg til de praktiske fordelene følte de også et samhold med venner som ble forsterket på grunn av bruken av kokain.

De unge voksne mente at de ikke bare kunne drikke mange flere enheter alkohol, men de mente også at de fikk mindre bakrus dagen etter dersom de brukte kokain i tillegg til alkohol.

Dylan sa dette:

Nei, jeg merker ikke bakrus [av kokain]. [...] Hvis jeg hadde fått skikkelig krasj eller nedtur, så hadde jeg nok vært, vært mer restriktiv. Det er nok derfor jeg har brukt det oftere. Fordi jeg på en måte vet at dette her er bare å sove av seg, så føles det ufarlig.

Dylan var en av de som mente at dersom bruken gikk ut over jobb eller andre forpliktelser, så ville han ikke brukt det. Hvordan henger det sammen at bruk av kokain gjør at de mener at bakrusen ikke blir så vond? Det er ikke nødvendigvis slik at de mente at bakrusen ble bedre, men at den ikke ble verre enn det de opplevde ved å kun drikke alkohol. Hvis det er slik at de unge voksne både opplever at de kan drikke det dobbelte av alkoholinntaket, og i tillegg ikke opplever verre bakrus, så er det mulig å skjønne hvorfor det på kort sikt er argumenter for å bruke det dersom en har penger. Kanskje bør det undersøkes om det kan være fordelaktig for enkelte utesteder å se gjennom fingrene med at det brukes kokain på utestedene fordi det bidrar til å selge mer alkohol – noe som gir dem høyere inntekter. Dette vil kunne være motsatt for bruk av andre stoffer (for eksempel MDMA) som kan føre til at en drikker mindre alkohol og dermed ikke legger igjen like mye penger på det aktuelle utestedet.

Ikke bare fordeler

Samtidig som de unge voksne opplevde at kokain gav dem flere fordeler på kort sikt, var de likevel opptatte av at denne bruken av rusmidler på lengre sikt gav flere utfordringer for

egen helse, og dette var dilemmaer som de unge voksne også snakket om i intervjuene. Selv om mange unge voksne var begeistret for kokain som en del av festingen, uttrykte de samtidig bekymring for mer langsiktige ulemper eller konsekvenser av bruken, som fare for avhengighet og påvirkning på hjernen ved langvarig kokainbruk i tillegg til et høyt alkoholkonsum. Flere av dem synes det var en vanskelig avveining med flere kortsiktige fordeler og samtidig langsiktige ulemper. Mange av de unge voksne nevnte også at de tenkte at det moralsk var problematisk å bruke et stoff som skapte så mye lidelse andre steder i verden og som bidro til organisert kriminalitet. Farmakologisk er det slik at det dannes et nytt stoff i kroppen, en metabolitt – kokaetylen – når man inntar alkohol og kokain samtidig. Denne metabolitten, eller stoffet, er mer giftig for hjertet, leveren og hjernen og dermed mer skadelig, men samtidig produserer den også økt eufori for den som bruker alkohol og kokain sammen (Andrews, 1997). Dette, at flere uttrykte bekymring knyttet til den langsiktige konsekvenser av bruken av kokain og alkohol, gjør at det kan være et forebyggingspotensiale for å gi balansert informasjon til de unge voksne som bruker kokain som et middel for å kunne drikke mer og feste lenger.

Det er en utfordring å balansere informasjonen til unge voksne basert på denne kunnskapen. Informasjon vil kunne ha større innflytelse dersom den blir oppfattet som relevant og balansert. I dette tilfellet vil det for eksempel kunne bety at de kortsiktige fordelene ved stoffet anerkjennes som betydningsfulle i kommunikasjonen til de som bruker det, i tillegg til de langsiktige konsekvensene av bruk av kokain sammen med et høyt alkoholkonsum. For andre rusmidler bør lignende studier gjennomføres av motiver for bruk, for å sikre at den informasjonen som gis i forebyggingssammenheng oppleves som relevant. Dersom informasjonen oppleves som relevant, vil den kunne ha større potensiale for å virke forebyggende for skader relatert til rusbruken.

Avslutning

Så hva er det med kokain som gjør det til et ideelt rusmiddel i utelivet? Fordi de unge voksne mener at kokain gjør at man kan manøvrere helgefylla bedre, drikke mer, holde det gående lenger og føle at samholdet med venner blir enda sterkere enn ved å bare drikke alkohol. Kokain blir sett på som et «prestasjonsdop» for å kunne drikke mer og samtidig ha en viss kontroll. Innsikt om de som bruker kokain i utelivet i Oslo utvider vår forståelse av motivene

for å bruke dette mye omtalte stoffet. På bakgrunn av kunnskapen fra denne studien vil det å gi *relevant* informasjon til folk på utesteder om bruk av kokain og hvilke negative konsekvenser det har, kunne være god forebygging. Med relevant menes en informasjon som ikke oppleves som ensidig negativ, men som er presentert på en måte som gjør at de som bruker kokain skjønner at det er utarbeidet for å gi god og relevant informasjon. Dette vil ut fra den kunnskapen vi har, være langt smartere enn å fjerne dolokk på utestedene.

Referanser

- Andrews, P. (1997). Cocaethylene toxicity. *Journal of addictive diseases*, 16(3), 75–84.
https://doi.org/10.1300/J069v16n03_08
- Bretteville-Jensen, A. L., Burdzovic, J.A., Furuhaugen, H. & Gjerde, H. (2019). Utelivsstudien 2017: Rusmiddelbruk blant folk «på byen» i Oslo og seks andre byer på Østlandet. Rapport. Oslo: Folkehelseinstituttet.
https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/notater/2019/notat_rusmiddelbruk_folk_paa_byen2019.pdf
- Collins, R. (1993). Emotional energy as the common denominator of rational action. *Rationality and society*, 5(2), 203–230. <https://doi.org/10.1177/1043463193005002005>
- Collins, R. (2004). *Interaction ritual chains*. New Jersey: Princeton University Press.
- Dackis, C. A. & Gold, M. S. (1985). New concepts in cocaine addiction: the dopamine depletion hypothesis. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 9(3), 469–477.
[https://doi.org/10.1016/0149-7634\(85\)90022-3](https://doi.org/10.1016/0149-7634(85)90022-3)
- Demant, J. (2010). Kokain og alkohol – en kontrollabel cocktail? I M. Järvinen, J. Demant & J. Østergaard (Red.), *Stoffer og natteliv* (s. 146–163). København: Hans Reitzels Forlag.
- Demant, J. & Ravn, S. (2010). Identifying drug risk perceptions in Danish youths: Ranking exercises in focus groups. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 17(5), 528–543.
<https://doi.org/10.3109/09687630903286818>
- Demant, J., Ravn, S. & Kaae, A. M. (2011). The glamour makes the difference. Discourses on cocaine, ecstasy and amphetamine in Danish media. I J. Fountain, F. V. Asmussen, & D. J. Korf (Red.), *Messages, Markets and Methods. Dynamics in European Drug Research* (s. 136–151). EU: Pabst Science Publishers.
- Douglas, M. (2013). *Constructive drinking*. (Collected Works, Vol. 10). London: Routledge.
- Durkheim, E. (1965 [1915]). *The Elementary Forms of Religious Life*. New York: The Free Press.
- Edland-Gryt, M. (2021). Cocaine Rituals in Club Culture: Intensifying and Controlling Alcohol Intoxication. *Journal of drug issues*, 51(2), 391–408.
<https://doi.org/10.1177/0022042620986514>
- Edland-Gryt, M., Sandberg, S. & Pedersen, W. (2017). From ecstasy to MDMA: Recreational drug use, symbolic boundaries, and drug trends. *International Journal of Drug Policy*, 50, 1–8.
<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2017.07.030>
- EMCDDA. (2019). *European Drug Report 2019*. Lisboa: EMCDDA.
- Goffman, E. (2008 [1967]). *Interaction ritual: essays on face-to-face interaction*. New Brunswick: AldineTransaction.
- Hayward, K. (2002). The vilification and pleasures of youthful transgression. I J. Muncie, G. Hughes & E. McLaughlin. (Red.), *Youth Justice: Critical Readings* (s. 80–94). London: Sage.
- Heradstveit, O., Skogen, J. C., Edland-Gryt, M., Hesse, M., Vallentin-Holbech, L., Lønning, K. J. & Sivertsen, B. (2020). Self-reported illicit drug use among Norwegian university and college

- students. Associations with age, gender and geography. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 1424. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.543507>
- Järvinen, M. (2003). Drinking rituals and drinking problems in a wet culture. *Addiction Research & Theory*, 11(4), 217–233. <https://doi.org/10.1080/1606635031000135613>
- Katz, J. (1988). *Seductions of Crime: Moral and Sensual Attractions in Doing Evil*. New York: Basic Books.
- Kavanaugh, P. R. & Anderson, T. L. (2008). Solidarity and drug use in the electronic dance music scene. *The Sociological Quarterly*, 49(1), 181–208. <https://www.istor.org/stable/40220062>
- Measham, F. (2002). ‘Doing gender’—‘doing drugs’: Conceptualizing the gendering of drugs cultures. *Contemporary Drug Problems*, 29(2), 335–373. <https://doi.org/10.1177/009145090202900206>
- Nordfjærn, T., Bretteville-Jensen, A. L., Edland-Gryt, M. & Gripenberg, J. (2016). Risky substance use among young adults in the nightlife arena: An underused setting for risk-reducing interventions? *Scandinavian journal of public health*, 44(7), 638–645. <https://doi.org/10.1177/1403494816665775>
- Nutt, D. J., King, L. A. & Phillips, L. D. (2010). Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *The Lancet*, 376(9752), 1558–1565. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(10\)61462-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(10)61462-6)
- Sandberg, S. (2013). Cannabis culture: A stable subculture in a changing world. *Criminology & Criminal Justice*, 13(1), 63–79. <https://doi.org/10.1177/1748895812445620>
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tutenges, S. (2013). Stirring up effervescence: An ethnographic study of youth at a nightlife resort. *Leisure Studies*, 32(3), 233–248. <https://doi.org/10.1080/02614367.2011.627372>
- Uosukainen, H., Tacke, U. & Winstock, A. R. (2015). Self-reported prevalence of dependence of MDMA compared to cocaine, mephedrone and ketamine among a sample of recreational poly-drug users. *International Journal of Drug Policy*, 26(1), 78–83. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2014.07.004>
- Zinberg, N. E. (1984). *Drug, Set and Setting. The Basis for Controlled Intoxicant Use*. New York: Yale University Press.